

Ewelina Tomczyk

Autorka jest doktorantką w Zakładzie Postępowania Cywilnego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego (ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2233-080X>).

Regulacje prawne dotyczące strategicznego powództwa zmierzającego do stłumienia debaty publicznej (SLAPP) jako nowy instrument ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym

Słowa kluczowe: SLAPP, postępowanie cywilne, powództwo oczywiście bezzasadne, nadużycie prawa procesowego

W postępowaniu cywilnym obowiązuje nakaz uczciwego, lojalnego i rzetelnego zachowania zarówno w stosunku do przeciwnika procesowego, jak i sądu¹. Jednakże na przestrzeni ostatnich lat pojawił się w Europie rodzaj pozwów określanych mianem SLAPP (ang. *strategic lawsuit against public participation*), tj. strategicznych powództw zmierzających do stłumienia debaty publicznej, które z istoty swej stoją w sprzeczności z podstawowymi wartościami i zasadami procesu cywilnego. Stanowią one narzędzie do osiągnięcia niewłaściwych, całkowicie pozaprawnych celów. W Polsce przyjmują one w większości przypadków postać pozwów o ochronę dóbr osobistych (art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego²) oraz prywatnych aktów oskarżenia o przestępstwo zniesławienia (art. 212 Kodeksu karnego³) lub zniewagi (art. 216 k.k.)⁴. W reakcji na to zjawisko w kwietniu 2024 r. Parlament Europejski i Rada przyjęły dyrektywę 2024/1069 w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi⁵. Celem artykułu jest analiza pojęcia i rodzajów pozwów SLAPP, skali ich występowania, a także (dla celów porównawczych) przepisów prawa Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz prawa brytyjskiego chroniących powodów przed pozwami SLAPP oraz – finalnie – wskazanie, na ile obecnie obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego⁶ zapewniają minimalny standard ochrony wyznaczony w dyrektywie, a w konsekwencji, czy konieczna jest ich zmiana, a jeśli tak, to w jakim zakresie.

1. Pojęcie pozwów SLAPP

Autorami pojęcia SLAPP jest dwoje amerykańskich profesorów z Uniwersytetu w Denver: George W. Pring i Penelope Canan, którzy w latach 80. XX wieku posłużyli się tym terminem do określenia pozwów kierowanych przeciwko osobom fizycznym i prawnym, które korzystają z prawa do petycji przysługującego im na podstawie Poprawki I do Konstytucji USA⁷. Stanowią one zatem narzędzie do tłumienia wypowiedzi

1 K. Weitz, *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020/1, s. 11.

2 Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.) – dalej k.c.

3 Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.) – dalej k.k.

4 Z. Nowicka, *Instrumenty ochrony przeciwko SLAPP-om w polskim postępowaniu cywilnym (analiza zagadnienia na tle projektowanych regulacji EU)*, „Państwo i Prawo” 2024/1, s. 76–92.

5 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z 11.04.2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”) (Dz.Urz. UE L 2024/1069) – dalej dyrektywa 2024/1069.

6 Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.).

7 G.W. Pringe, *Intimidation Suits against Citizens: A Risk for Public Policy Advocates*, „National Law Journal” 1985/7, s. 16.

politycznych⁸. W tego typu pozwach powód wskazuje rzekome poniesienie szkody w związku z działaniami obywateli, którzy w sprawach dotyczących interesu publicznego chcą wpływać na działania organów państwowych czy też na decyzje osób posiadających prawa wyborcze⁹.

Kanadyjski Sąd Najwyższy zdefiniował natomiast pozwy SLAPP jako pozwy skierowane przeciwko osobom lub organizacjom, które wypowiadają się lub zajmują stanowisko w sprawie leżącej w interesie publicznym, wykorzystywane nie do bezpośredniej obrony i wystąpienia z zasadnym roszczeniem, ale w celu ograniczenia wypowiedzi innych osób¹⁰. W tego typu pozwach roszczenie jest tylko elementem pozornym dla powoda, który tak naprawdę chce manipulować systemem wymiaru sprawiedliwości w celu ograniczenia wypowiedzi innych osób, odstraszenia ich lub innych osób potencjalnie zainteresowanych uczestnictwem w sprawach dotyczących interesu publicznego¹¹.

W powództwach SLAPP z reguły intencją powoda nie jest dotarcie do etapu sądowego, w którym sprawa i wszelkie fakty z nią związane zostałyby zbadane, ale rozciągnięcie w czasie całego postępowania przedsądowego w celu opóźnienia publikacji materiałów przez pozwanego lub wyczerpania jego zasobów finansowych czy też innych, takich jak czas, energia i zdrowie psychiczne¹². Powyższe działania lub groźby ich podjęcia są kierowane przeciwko osobom i organizacjom, w tym dziennikarzom, mediom, sygnalistom, aktywistom, naukowcom i organizacjom pozarządowym, w celu zamknięcia dyskusji na temat spraw dotyczących interesów publicznych¹³. Częstokroć ich nękanie i zastraszanie ma na celu doprowadzenie do usunięcia konkretnych informacji z domeny publicznej lub uniemożliwienie ich publikacji¹⁴. Powód chce zatem doprowadzić do odwrócenia uwagi pozwanych od kwestii problematycznej i wciągnąć ich w udział w niemającej podstaw prawnych batalii sądowej, która będzie pochłaniać ich pieniądze, czas i energię¹⁵.

Jak wskazuje C.J. Hilson, wyróżnić można kilka kluczowych elementów pozwów SLAPP, do których należą m.in. prowadzenie działań politycznych lub protestów, które mogą ingerować w prawa (np. własności, renomy, reputacji) innych osób oraz kierowanie powództwa rzekomo w celu ochrony powyższych praw, a w rzeczywistości mającego na celu stłumienie debaty publicznej, a nie uzyskanie ochrony prawnej¹⁶. Pokreślił również istotne znaczenie posiadanych przez strony zasobów, gdyż mają one wpływ na to, czy pozwany podejmie się dochodzenia obrony swoich praw na drodze sądowej, do czego zmuszony został przez powoda, który skierował wobec niego powództwo SLAPP¹⁷.

Pozwy SLAPP można zatem określić mianem kary poprzez wszczęcie procesu sądowego o charakterze finansowym i psychologicznym¹⁸, mającej na celu uciszenie pozwanego albo zmuszenie go do podjęcia konkretnych działań. Powodowie koncentrują się bardziej na narażeniu pozwanych na poniesienie kosztów procesowych związanych z udziałem w postępowaniu i podjęciem obrony oraz groźbie konieczności zapłaty nieproporcjonalnie wysokiego odszkodowania, niż na autentycznym pragnieniu uzyskania ochrony przysługujących im praw¹⁹. Co więcej, w pozwach SLAPP częstokroć fakty, na które powołuje się powód, stanowią mieszankę dowodów wykorzystywanych do niewłaściwych celów oraz autentycznych i prawdziwych prób uzyskania ochrony prawnej²⁰. Ponadto, jak podkreśla Greenpeace, już sama perspektywa powództwa SLAPP może działać zniechęcająco na dziennikarzy i aktywistów, którzy nie będą chcieli kontynuować śledztwa dotyczącego konkretnych polityków czy spółek, gdyż nie chcą ryzykować otrzymaniem takiego pozwu²¹.

Jak wskazują T. Kerševan i M. Poler, głównym celem pozwu SLAPP nie jest merytoryczna wygrana w sądzie, ale zniechęcenie pozwanego do korzystania z wolności wypowiedzi poprzez zagrożenie perspektywą kosztownego postępowania sądowego²². P. Shapiro zauważa natomiast, że co do zasady pozwy SLAPP stanowią problem nie ze względu na intencje powoda same w sobie, ale wpływ na wolność wypowiedzi²³. Skutkuje to dokonywaniem przez dziennikarzy autocenzury w celu uniknięcia sporów prawnych i postępowań sądowych²⁴.

Badania wskazują, że pozwy SLAPP w większości wymierzone są przeciwko niezależnym: dziennikarzom (34,2%), mediom (23%), aktywistom (9,8%) i redaktorom (9,5%), a powodami są zazwyczaj korporacje lub organy państwowe dysponujące dużymi zasobami finansowymi²⁵, co jednoznacznie podkreśla nierównowagę broni, zasobów i możliwości obrony. Ponadto w większości sporów w przedmiocie pozwów SLAPP wygrywają pozwani (a nie powodowie), następuje zawarcie ugody lub cofnięcie powództwa²⁶. Skala występowania pozwów SLAPP stanowi wskaźnik charakteru i stanu relacji pomiędzy prawem a polityką w państwie, a także ukazuje rolę, jaką pełnią sądy, w systemie politycznym danego państwa²⁷.

8 P. Canan, G.W. Pring, *Strategic Lawsuits against Public Participation*, „Social Problems” 1988/5, s. 506.

9 P. Canan, G.W. Pring, *Strategic...*, s. 507.

10 Wyrok Sądu Najwyższego w Kanadzie z 10.09.2020 r., 1704604, Ontario Ltd. przeciwko Pointes Protection Association, 2020 SCC 22.

11 Wyrok Sądu Najwyższego w Kanadzie z 10.09.2020 r., 1704604, Ontario Ltd. przeciwko Pointes Protection Association, 2020 SCC 22.

12 The Foreign Policy Centre, *‘London Calling’: The issue of legal intimidation and SLAPPs against media emanating from the United Kingdom*, 2023, s. 11, <https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2022/04/London-Calling-Publication-February-2023.pdf> (dostęp: 19.12.2024 r.).

13 The Foreign Policy Centre, *‘London Calling’...*, s. 11.

14 The Foreign Policy Centre, *‘London Calling’...*, s. 11.

15 S. Beder, *SLAPPs – strategic lawsuits against public participation: coming to a controversy near you*, „Current Affairs Bulletin” 1995/3, s. 25.

16 C.J. Hilson, *Environmental SLAPPs in the UK: threat or opportunity?*, „Environmental Politics” 2016/2, s. 251.

17 C.J. Hilson, *Environmental...*, s. 260.

18 F. Farrington, M. Zabrocka, *Punishment by Process: The Development of Anti-SLAPP legislation in the European Union*, „ERA Forum” 2023/4, s. 521.

19 F. Farrington, M. Zabrocka, *Punishment...*, s. 521.

20 M. Hanna, *SLAPPs: What Are They? And How Should Defamation Law Be Reformed to Address Them?*, „Journal of Media Law” 2024, s. 20.

21 Greenpeace, *Sued into Silence: How the Rich and Powerful Use Legal Tactics to Shut Critics Up*, 2020, <https://www.greenpeace.org/static/planet4-eu-unit-stateless/2020/07/20200722-SLAPPs-Suedinto-Silence.pdf> (dostęp: 15.10.2023 r.).

22 T. Kerševan, M. Poler, *Silencing journalists in matters of public interest: Journalists and editors assessments of the impact of SLAPPs on journalism*, „Journalism” 2023, s. 4.

23 P. Shapiro, *SLAPPs: Intent or Content? Anti-SLAPP Legislation Goes International*, „Review of European Community & International Environmental Law” 2010/1, s. 16.

24 M. Clark, A. Grech, *Journalists under Pressure: Unwarranted Interference, Fear and Self-Censorship in Europe*, Brussels 2017, s. 19.

25 M. Fierens, F. Le Cam, D. Domingo, S. Benazzo, *SLAPPs against journalists in Europe: Exploring the role of self-regulatory bodies*, „European Journal of Communication” 2024/2, s. 162.

26 L. Papadopoulou, T.A. Maniou, *„SLAPPed” and censored? Legal threats and challenges to press freedom and investigative reporting*, „Journalism” 2024, s. 6.

27 B. Sheldrick, *Blocking public participation: the use of strategic litigation to silence political expression*, Waterloo 2014, s. 4.

2. Rodzaje pozwów SLAPP

Postępowanie sądowe można uznać za strategiczne i mające charakter instrumentalny, gdy uzyskanie pozytywnego rezultatu wniesionego powództwa nie jest głównym celem, dla którego zostało ono wytoczone²⁸. Powództwa SLAPP mogą opierać się na chęci uzyskania nakazu sądowego (zapobiegającego publikacji konkretnych treści) lub roszczeniu odszkodowawczym²⁹. J. van Erp i T. van der Linden wyróżniają trzy rodzaje powództw SLAPP: przeciwko dziennikarzom, organizacjom pozarządowym i nauczycielom akademickim³⁰. A. Bodnar i A. Gliszczynska-Grabias wskazują natomiast na „klasyczne” pozwy SLAPP (rozumiane jako powództwa wnoszone przez podmiot prawa prywatnego o silniejszej niż pozwany pozycji, często spółki, przeciwko osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej monitorującej sprawę dotyczące interesów publicznych), pozwy SLAPP finansowane przez rząd (za przykład podając rządy Polski i Turcji, które inicjowały postępowania cywilne lub karne przeciwko osobom krytykującym ich działania, w tym dziennikarzom, sędziom, nauczycielom akademickim czy też aktywistom działającym na rzecz praw człowieka) oraz pozornie neutralne pozwy, w których roszczenia oparte są na przepisach prawa cywilnego lub prawa prasowego³¹.

Twórcy pojęcia pozwów SLAPP P. Canan i G.W. Pring zbadali sto pozwów SLAPP i na tej podstawie wskazali, że w 71% przypadków ciąg zdarzeń, które doprowadziły do wniesienia pozwu SLAPP, wyglądał następująco: jedna strona zwróciła się do organu państwowego ze sprawą, która wpływała na inną stronę, która to następnie wniosła pozew SLAPP przeciwko tej pierwszej³². Za przykład może posłużyć szeroko upubliczniona sprawa Webb przeciwko Fury z 1981 r. Rick Webb był aktywistą działającym na rzecz środowiska naturalnego, który hodował borówki i pszczoły na farmie w Zachodniej Wirginii i złożył skargę do Agencji Ochrony Środowiska na spółkę węglową, która zanieczyszczała rzekę Buckhannon, powodując wymieranie wielu pstrągów w niej żyjących³³. Następnie spółka ta wniosła przeciwko niemu pozew o zniesławienie, wnioskując o 200 000 USD³⁴. Drugim najczęściej pojawiającym się (w 22% przypadków) typem okoliczności, które doprowadziły do wniesienia pozwu SLAPP, były sytuacje, w których dwie strony równocześnie zwróciły się do tego samego organu państwowego, domagając się różnych (zwykle przeciwstawnych) sposobów realizacji kompetencji tego organu³⁵. Przypadki te często dotyczyły deweloperów, którzy ubiegali się o pozwolenia

na budowę nieruchomości, a obywatele żądali niewydawania przez organ decyzji, na mocy których byłoby to możliwe³⁶.

3. Regulacje prawne chroniące przed pozwami typu SLAPP w prawie Stanów Zjednoczonych Ameryki

Na gruncie prawa Stanów Zjednoczonych Ameryki w kontekście ochrony prawnej przysługującej pozwanemu przed pozwem SLAPP częstokroć argumentuje się, że może on powoływać się na Poprawkę I (z 1791 r.) do Konstytucji USA, zgodnie z którą amerykański Kongres nie będzie tworzył żadnych regulacji prawnych, na podstawie których m.in. ograniczona zostanie wolność słowa i prasy. Pozwani mogą, powołując się na ochronę konstytucyjną, wskazywać, że ich wypowiedzi mieszczą się w zakresie wolności słowa lub prasy, zatem nie ponoszą odpowiedzialności za żadne szkody wyrządzone możliwościami lub relacjom biznesowym osób prawnych³⁷.

Ponadto zgodnie z danymi zawartymi w raporcie amerykańskiego Instytutu Wolności Słowa (Institute for Free Speech) na dzień 15.09.2023 r. w 34 stanach (spośród 51) obowiązują regulacje prawne chroniące przez pozwami typu SLAPP³⁸. Badania przeprowadzone na potrzeby powyższego raportu wskazały sześć stanów, których przepisy prawa stanowego w tym zakresie zostały ocenione najwyżej (100 lub 99 na 100 punktów) i są nimi: Hawaje, Kentucky, Utah, Oregon, Nowy Jork i Kalifornia³⁹. Natomiast pierwszym stanem, który wprowadził regulacje prawne przeciwdziałające pozwowi SLAPP, był w 1989 r. stan Waszyngton.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki na ten moment nie ma regulacji prawnych na szczeblu federalnym (ogólnokrajowym), które miałyby na celu przeciwdziałanie powództwom SLAPP. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że od 15.09.2022 r. amerykański Kongres rozpatruje projekt ustawy⁴⁰, która ma na celu znowelizowanie Tytułu 28 Kodeksu Stanów Zjednoczonych poprzez wprowadzenie rozdziału 182, który regulowałby postępowanie w przedmiocie oddalenia powództwa SLAPP oraz sankcje za jego wniesienie.

Na gruncie projektowanych przepisów pozew SLAPP jest definiowany w § 4205 pkt 1 jako wykorzystanie systemu wymiaru sprawiedliwości do uciszenia lub zastraszenia strony, która zgodnie z prawem realizuje swoje konstytucyjne prawo do petycji, wolności prasy, pokojowego zgromadzenia, wolności słowa w sprawie publicznej lub innego ekspresyjnego zachowania w sprawie publicznej, poprzez poddanie tej strony bezpodstawnemu procesowi sądowemu. Sprawą publiczną jest natomiast jakiegokolwiek komunikowanie lub wyrażanie zachowania mające na celu: a) uczestnictwo w procesie legislacyjnym, postępowaniu sądowym lub innym postępowaniu

28 J. van Erp, T. van der Linden, *Silencing Those Who Speak Up against Corporate Power: Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs) in Europe* [w:] *European White-Collar Crime: Exploring the Nature of European Realities*, red. N. Lord, É. Inzelt, W. Huisman, R. Faria, Bristol 2021, s. 211.

29 J. van Erp, T. van der Linden, *Silencing...*, s. 212.

30 J. van Erp, T. van der Linden, *Silencing...*, s. 213.

31 A. Bodnar, A. Gliszczynska-Grabias, *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 2023/4, s. 657.

32 P. Canan, G.W. Pring, *Strategic...*, s. 508.

33 Rick Webb, Braxton Environmental Action Programs, Inc., and Mountain Stream Monitors, przeciwko The Honorable William L. Fury, Judge, Upshur Circuit Court. No. 14975. 282 S.E.2d 28 (1981).

34 Rick Webb, Braxton Environmental Action Programs, Inc., and Mountain Stream Monitors, przeciwko The Honorable William L. Fury, Judge, Upshur Circuit Court. No. 14975. 282 S.E.2d 28 (1981).

35 P. Canan, G.W. Pring, *Strategic...*, s. 508–509.

36 P. Canan, G.W. Pring, *Strategic...*, s. 509.

37 J. van Erp, T. van der Linden, *Silencing...*, s. 216.

38 D. Greenberg, D. Keating, H. Knowles-Gardner, *Anti-SLAPP Statutes: A Report Card. 50 state survey. October 2023*, <https://www.ifs.org/wp-content/uploads/2023/10/2023-Anti-SLAPP-Report-Card.pdf> (dostęp: 19.12.2024 r.), s. 6.

39 D. Greenberg, D. Keating, H. Knowles-Gardner, *Anti-SLAPP...*, s. 7.

40 SLAPP Protection Act of 2022 – dalej SLAPPProtAct22. Zob. 117th Congress 2D Session H. R. 8864 To amend title 28, United States Code, to establish a procedure to dismiss, punish, and deter strategic lawsuits against public participation, and for other purposes. In the House of Representatives September 15, 2022.

dozwolonym przez prawo lub dążenie do wywarcia na nie wpływu; b) komentowanie kwestii będącej przedmiotem rozważań lub oceny lub rekomendowanie rozpatrzenia kwestii przez organ ustawodawczy, wykonawczy lub sądowy; c) zgłaszanie obaw lub skarg do organu ścigania, rady ds. wydawania licencji lub mechanizmu rozpatrywania skarg utworzonego na mocy federalnej, stanowej lub lokalnej ustawy lub rozporządzenia antydyskryminacyjnego; d) komentowanie urzędnika publicznego, osoby publicznej lub innej osoby fizycznej lub prawnej, której działanie, zaniechanie, rozgłos lub sława stały się kwestią publiczną. Termin roszczenie oznacza natomiast jakiegokolwiek powództwo cywilne, skargę, zażalenie, powództwo wzajemne lub inne wnioski sądowe mające na celu uzyskanie odszkodowania, orzeczenia deklaratoryjnego lub zadośćuczynienia (§ 4205 pkt 2).

Na gruncie § 4201 SLAPPProtAct22 przewidziany został specjalny środek ochrony prawnej mający na celu oddalenie na etapie przedprocesowym powództwa SLAPP. Najpóźniej na 5 dni przed wniesieniem wniosku w tym przedmiocie pozwany musi powiadomić powoda o zamiarze wniesienia wniosku. Do tego czasu powód może wycofać pozew lub dokonać w nim zmian, które będą zgodne z prawem (lit. A). Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z proponowanym brzmieniem § 4201 lit. B SLAPPProtAct22 wniosek w przedmiocie oddalenia powództwa SLAPP może zostać złożony najpóźniej 60 dni po dniu, w którym doręczony został pozew, który przypuszczalnie jest pozewem SLAPP, albo 60 dni po dniu, w którym sprawa została przekazana sądowi federalnemu. Co do zasady po wniesieniu powyższego wniosku wszystkie inne postępowania pomiędzy powodem a pozwanym (dotyczące m.in. wysłuchania stron czy pozyskiwania dowodów) w przedmiocie roszczenia wskazanego w powództwie SLAPP ulegają zawieszeniu. Istnieją dwa wyjątki od powyższej reguły, w tym jeden dotyczący konieczności uzyskania dowodów na potrzeby postępowania w przedmiocie wniosku o odrzucenie powództwa SLAPP.

Zgodnie z § 4201 lit. d pkt 1 SLAPPProtAct22 sąd uwzględni wniosek i odrzuci pozew, jeśli wnioskodawca przedstawi dowody, które wskażą, że korzystał on zgodnie z prawem z przysługujących mu: konstytucyjnego prawa do składania petycji, wolności prasy, prawa do pokojowych zgromadzeń, wolności słowa w sprawach dotyczących interesów publicznych lub działał w inny sposób w kontekście takich spraw. Sąd może również odrzucić wniosek na skutek działań podmiotu, który wniósł pozew SLAPP, i w postępowaniu wszczętym na skutek wniosku pozwanego: 1) nie wskazał, że pozew kwalifikuje się jako jeden z wyjątków określonych w § 4202; 2) nie udowodnił, że *prima facie* wszystkie przedmiotowo istotne elementy jego roszczenia odpowiadają wymogom (standardom) określonym w Zasadach Postępowania Cywilnego w Prawie Federalnym lub 3) udowodnił spełnienie ww. wymogów, ale wnioskodawca dowiódł, że powództwo to jest przedmiotowo bezzasadne, a jego wniosek stanowi realizację praw przysługujących mu na podstawie tychże Zasad. Na rozpatrzenie wniosku w przedmiocie odrzucenia rzekomego powództwa SLAPP sąd ma co do zasady 90 dni od dnia jego wniesienia, chyba że wskaże, iż konieczne jest pozyskanie określonych dowodów lub istnieje inna uzasadniona przesłanka do wydania orzeczenia w późniejszym terminie (§ 4201 lit. e).

W projektowanym § 4202 SLAPPProtAct22 wskazanych zostało 11 przypadków, w których nie jest możliwe złożenie wniosku w przedmiocie oddalenia strategicznego powództwa

zmierzającego do stłumienia debaty publicznej. Dotyczy to m.in. roszczeń: 1) wnoszonych przeciwko osobie zajmującej się sprzedażą lub oddawaniem w leasing dóbr lub usług, jeśli roszczenie oparte jest na ww. rodzaju prowadzonej przez tę osobę działalności gospodarczej; 2) wnoszonych przez urzędników państwowych lub podmioty dokonujące czynności urzędowych lub działających pod pozorem działania na podstawie prawa albo roszczeń skierowanych przeciwko tymże urzędnikom lub podmiotom pozywanym za działania lub zaniechania dokonane w imieniu podmiotu rządowego, w związku z działalnością jako urzędnik państwowy lub dokonanie czynów pod pozorem działania na podstawie prawa; 3) odszkodowawczych za uszczerbek na zdrowiu (obrażenia ciała), bezprawne spowodowanie śmierci albo szkody poniesione w związku ze śmiercią osoby bliskiej; 4) sformułowanych w odpowiedzi na pozew cywilny wniesiony przez akcjonariusza w imieniu spółki; 5) związanych z domniemanym naruszeniem zdefiniowanego w ust. 1a Clayton Act prawa antymonopolowego lub stanowego prawa antymonopolowego.

Wnioskodawca, który wygra sprawę, będzie ponadto uprawniony do ubiegania się o zwrot uzasadnionych kosztów zastępstwa procesowego (§ 4203 lit. a SLAPPProtAct22). Jeśli natomiast sąd uzna, że wniosek został złożony w złej wierze i miał na celu wyłącznie spowodowanie zwłoki, ustanawia się domniemanie wzruszalne, że podmiot, który wniósł powództwo SLAPP, jest uprawniony do przyznania uzasadnionych kosztów zastępstwa procesowego i kosztów poniesionych w związku z postępowaniem w przedmiocie wniosku o oddalenie jego powództwa (§ 4203 lit. c). Powyższe domniemanie może zostać obalone poprzez wykazanie, że przedmiotowe orzeczenie byłoby nierozsądne lub że istnieją szczególne okoliczności, które uczyniłyby takie orzeczenie niesprawiedliwym.

4. Regulacje prawne chroniące przed pozwami typu SLAPP w prawie brytyjskim

W Wielkiej Brytanii na chwilę obecną obowiązują regulacje prawne w zakresie przeciwdziałania pozewom typu SLAPP jedynie w ograniczonym zakresie, tj. w odniesieniu do przestępstw gospodarczych. Powyższe przepisy zlokalizowane są w ustawie o przestępczości gospodarczej i transparentności korporacyjnej z 2023 r.⁴¹ Zgodnie z art. 195 ust. 1 ECCTA pozew kwalifikuje się jako SLAPP, jeżeli spełnia cztery warunki: a) działanie powoda w odniesieniu do kwestii objętych roszczeniem ogranicza lub ma na celu ograniczenie wykonywania przez pozwanego prawa do wolności słowa; b) jakakolwiek z informacji, która jest lub miałaby zostać ujawniona w wyniku wykonywania tego prawa, ma związek z przestępstwem gospodarczym; c) ujawnienie jakichkolwiek informacji, które zostały lub miałyby zostać ujawnione, nastąpiłoby w celach związanych z interesem publicznym w związku ze zwalczaniem przestępstw gospodarczych oraz d) którekolwiek z działań podjętych przez powoda w odniesieniu do kwestii objętych roszczeniem ma na celu: nękanie pozwanego, wywołanie u niego niepokoju lub cierpienia, spowodowanie konieczności ponoszenia kosztów przez pozwanego lub skutkować ma powstaniem po jego stronie jakiegokolwiek innej szkody lub niedogodności wykraczającej poza te, które mogą wystąpić w toku prowadzonego postępowania sądowego.

41 Economic Crime and Corporate Transparency Act 2023 – dalej ECCTA.

Pod pojęciem informacji dotyczących przestępstwa gospodarczego, o których mowa w art. 195 ust. 1 lit. b ECCTA, należy natomiast rozumieć: informacje dotyczące działań lub okoliczności, co do których pozwany zasadnie uważa (lub uważał), że stanowią dowód popełnienia przestępstwa gospodarczego, lub sytuacje, w których pozwany ma (lub miał) powody podejrzewać, że mogło zostać popełnione przestępstwo gospodarcze, i uważa (lub uważał), że ujawnienie tych informacji przyczyniłoby się do ustalenia, czy przestępstwo takie zostało popełnione (art. 195 ust. 3 ECCTA).

Określając, czy działanie powoda mieści się w ramach wyznaczonych w art. 195 ust. 1 lit. d ECCTA, sąd może w szczególności wziąć pod uwagę: a) czy działanie to stanowi nieproporcjonalną reakcję na kwestie będące przedmiotem roszczenia zawartego w pozwie, w tym czy koszty poniesione przez powoda są nieproporcjonalne do ochrony prawnej, której się domaga; b) czy pozwany dysponuje mniejszymi zasobami, za pomocą których może bronić się przed roszczeniem, niż inna osoba, przeciwko której powód mógłby wszcząć postępowanie w tym samym przedmiocie, oraz c) wszelkie inne istotne niedopełnienia (lub przewidywane niedopełnienia) obowiązków przestrzegania protokołu przedprocesowego, reguł postępowania przed sądem, wytycznych dotyczących procedur wyboru trybu postępowania sądowego, reguł lub zaleceń zawodowych organów nadzorujących, których dopuścił się (lub może się dopuścić) powód. Niedopełnienie jest istotne, jeśli odnosi się do: wyboru jurysdykcji, stosowania strategii doprowadzających do przewlekłości postępowania (grania na zwłokę), charakteru lub ilości materiału żadanego w związku z ujawnieniem, sposobu odpowiadania na prośby o komentarz lub wyjaśnienia, korzystania z korespondencji, składania lub odpowiadania na oferty ugody lub korzystania z alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów (art. 195 ust. 5 ECCTA).

Artykuł 194 ECCTA określa natomiast wymogi w przedmiocie reguł (zasad) postępowania cywilnego tworzonych na potrzeby rozpoznawania spraw dotyczących pozwów SLAPP. Zgodnie z art. 194 ust. 1 ECCTA przepisy postępowania muszą umożliwiać oddalenie powództwa jeszcze przed rozprawą, jeśli jego przedmiotem jest roszczenie SLAPP, a powód nie wykazał, że istnieje większe prawdopodobieństwo, że powództwo zostanie uwzględnione niż oddalone na rozprawie. Przepisy ustanowione zgodnie z powyższym ustępem mogą również obejmować zasady dotyczące: ustalania charakteru zakresu dowodów, które mogą lub muszą być brane pod uwagę; zakresu, w jakim dowody mogą lub muszą być przeprowadzane; ustalania przez sąd faktów w drodze domniemań (art. 194 ust. 2 ECCTA). Ponadto zasady postępowania muszą umożliwiać sądowi dokonywanie z urzędu ustaleń, o których mowa w art. 194 ust. 1 (art. 194 ust. 3 ECCTA). Co więcej, przepisy mają zagwarantować niemożność zobligowania pozwanego do zapłaty kosztów poniesionych przez powoda, chyba że zdaniem sądu niewłaściwe postępowanie pozwanego w związku z roszczeniem uzasadnia taką decyzję (art. 194 ust. 4 ECCTA).

W brytyjskim parlamencie aktualnie trwają również prace nad projektem ustawy Strategic Litigation Against Public Participation Bill⁴², która kompleksowo regulowałaby przeciwdziałanie powództwom SLAPP i znowelizowałaby ustawę o przestępczości gospodarczej i transparentności korporacyjnej

z 2023 r. Zgodnie z projektowanym art. 2 ust. 1 SLAPP Bill pozew kwalifikuje się jako SLAPP, jeżeli spełnia łącznie trzy warunki:

- roszczenie w nim zawarte dotyczy wypowiedzi pozwanego lub potencjalnej wypowiedzi mającej zostać przez niego zaprezentowanej, która ujawnia lub ujawniłaby informacje dotyczące kwestii będących przedmiotem zainteresowania publicznego (stanowiących interes publiczny). Pod pojęciem interesu publicznego należy rozumieć postępowanie powoda lub innej osoby, które jest rzekomo niezgodne z prawem; rzekomo fałszywe oświadczenia złożone przez powoda lub inną osobę, zdrowie i bezpieczeństwo publiczne, klimat lub środowisko; śledztwo, dochodzenie lub inspekcję prowadzoną przez organy publiczne (art. 2 ust. 4 SLAPP Bill);
- po działaniach podejmowanych przez powoda w odniesieniu do kwestii objętych powództwem można zasadnie wnioskować, że ich celem jest (lub ma być) ograniczenie korzystania przez pozwanego z wolności słowa;
- po jakimkolwiek z działań podejmowanych przez powoda w odniesieniu do przedstawionego roszczenia można zasadnie wnioskować, że jego celem jest (lub ma być) wyrządzenie szkody pozwanemu lub wywołanie niedogodności (utrudnień) wykraczających poza te, które zwykle występują w toku prawidłowo prowadzonego postępowania sądowego. Pojęcie szkody obejmuje w szczególności którykolwiek z następujących elementów: koszty, nękanie (prześladowanie), wywołanie niepokoju (obawy) lub cierpienia.

5. Pozwy SLAPP w praktyce brytyjskiej

Jak wskazano w raporcie Foreign Policy Centre (funkcjonującej od 1998 r. brytyjskiej organizacji pozarządowej) z lutego 2023 r. dotyczącym pozwów SLAPP w Wielkiej Brytanii, powodami są zazwyczaj członkowie elity politycznej lub biznesowej lub osoby prawne, zarówno krajowe, jak i zagraniczne, dysponujące znacznymi zasobami finansowymi, dla których koszt wniesienia pozwu jest stosunkowo nieznaczny⁴³. Natomiast pozwanymi w tych sprawach są zazwyczaj dziennikarze lub niezależne media, których konieczność poniesienia kosztów w tych sprawach stawia w trudnej sytuacji finansowej, gdyż jeśli sprawa trafi do sądu, suma kosztów prawnych, opłat i potencjalnych odszkodowań może wynieść tysiące albo i miliony funtów. Powodowie mogą zatem wykorzystać tę dysproporcję w zakresie zasobów finansowych do zmuszenia pozwanych do rezygnacji z obrony, nawet jeśli byłaby zasadna, i na mocy ugody usunięcia zamieszczonych informacji i opublikowania przeprosin, co jednocześnie w oczach opinii publicznej poprawi reputację powoda⁴⁴. Ponadto w Wielkiej Brytanii powództwa SLAPP są często wnoszone przeciwko osobom fizycznym, a nie jednostkom organizacyjnym, dla których pracują, co sprawia, że jest to pożądana jurysdykcja dla podmiotów chcących wytoczyć takie powództwo⁴⁵. Co więcej, część brytyjskich kancelarii prawnych przed złożeniem pozwu SLAPP wysyła również pisma, w których grozi wystąpieniem na drogę sądową⁴⁶.

43 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 6.

44 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 6.

45 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 7.

46 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 7.

42 Bill 216, 58/4 – dalej SLAPP Bill.

Groźby prawne wydają się być stosowane jako sposób na poprawienie wizerunku klienta i usunięcie niekorzystnych dla niego informacji z przestrzeni publicznej⁴⁷. Ponadto Wielka Brytania jest coraz częściej uznawana za wiodącą jurysdykcję w zakresie powództw SLAPP, zarówno krajowych, jak i transgranicznych⁴⁸.

W listopadzie 2020 r. Foreign Policy Centre przeprowadziło badania na skalę ogólnosiową, w których zbadało przypadki 63 dziennikarzy śledczych pracujących w 41 krajach nad sprawami związanymi z przestępczością gospodarczą i korupcją. Rezultaty jednoznacznie pokazały, że Wielka Brytania jest krajem, w którym najczęściej pojawiały się przypadki groźb prawnych – niemal tak często jak w krajach Unii Europejskiej i Stanach Zjednoczonych razem wziętych⁴⁹.

Jedną z najsłynniejszych spraw w przedmiocie SLAPP w Wielkiej Brytanii jest sprawa McDonald's Corporation przeciwko Steel i Morris z 1997 r. (znana jako sprawa McLibel), w której to McDonald pozwał dwóch aktywistów London Greenpeace w związku z opublikowaną przez nich w 1986 r. ulotką, w której wskazywali, że spółka McDonald's m.in. wypłaca pracownikom niskie wynagrodzenia, dopuszcza się okrucieństwa wobec zwierząt, z których produkuje jedzenie, a także niszczy środowisko naturalne⁵⁰. Postępowanie w tej sprawie toczyło się przed brytyjskimi sądami 10 lat. W konsekwencji w 2000 r. pozwani skierowali skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁵¹, który w 2005 r. orzekł, że nie zapewniono im prawa do rzetelnego procesu sądowego, a ich działania powinny być chronione, gdyż mieściły się w granicach wolności słowa, o której mowa w art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁵².

W kwestii podstaw prawnych pozwów SLAPP na przestrzeni ostatnich lat w Wielkiej Brytanii można zauważyć zmianę w odejściu od powoływania się na przepisy dotyczące zniesławienia na rzecz roszczeń związanych z naruszeniem przepisów o ochronie danych, które umożliwiają pozwanie za wszelkie niedokładności, nawet jeśli publikacja nie ma charakteru zniesławiającego, nie jest złośliwa ani nie dotyczy informacji prywatnych lub poufnych⁵³. Przykładem były ugody zawarte w lipcu 2021 r. przez wydawnictwo HarperCollins w związku z wydaną w kwietniu 2020 r. książką *Putin's People: How the KGB Took Back Russia and Then Took on the West* autorstwa brytyjskiej dziennikarki Catherine Belton. Wydawnictwo zostało pozwane przez dwóch rosyjskich miliarderów: Piotra Awena i Michaiła Fridmana, którzy twierdzili, że w książce zawarte zostały niedokładne dane osobowe ich dotyczące (Fridman pozwał wydawnictwo również o zniesławienie)⁵⁴. Podczas rozprawy wstępnej, która toczyła się w dwóch innych sprawach o zniesławienie wytoczonych przez rosyjskiego oligarchę Romana Abramowicza i wspieraną przez Kreml spółkę

naftową Rosneft przeciwko HarperCollins i Catherine Belton, wydawca zdecydował się na ugodę z Awenem i Fridmanem⁵⁵.

6. Zmagania z powództwami SLAPP w Europie

Symbolem konieczności wprowadzenia regulacji prawnych przeciwdziałających pozwom SLAPP w Unii Europejskiej stała się sprawa zamordowanej w 2017 r. maltańskiej dziennikarki Daphne Caruany Galizii, przeciwko której za jej życia wytoczono 40 pozwów o zniesławienie⁵⁶. Istnienie tego problemu ukazała również sytuacja w Polsce po 2015 r. związana z kryzysem praworządności. W 2022 r. Europejska Koalicja przeciwko pozwom SLAPP (Coalition Against SLAPPs in Europe) uznała bowiem Polskę za „państwo roku w kategorii SLAPP” ze względu na liczbę pozwów wytaczanych przeciwko mediom, dziennikarzom i aktywistom społecznym⁵⁷. Uwagę na zjawisko pozwów SLAPP w Europie skierowano również w związku z przypadkiem włoskiej dziennikarki Federici Angeli, która prowadziła wiele śledztw dziennikarskich dotyczących romskiej mafii w Rzymie i mierzyła się w swojej karierze z 126 pozwami, które można by zakwalifikować jako SLAPP⁵⁸.

W listopadzie 2023 r. opublikowany został raport przygotowany na zlecenie Komisji Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (LIBE) Parlamentu Europejskiego⁵⁹, w którym przedstawiono wyniki analiz pozwów SLAPP wniesionych w latach 2022 i 2023. Zidentyfikowano 47 pozwów wniesionych od 1.01.2022 r. do 31.08.2023 r., spośród których najwięcej wnieśli politycy i funkcjonariusze publiczni (42,6%), spółki (21,3%) oraz prawnicy (10,7%)⁶⁰. Spośród 102 pozwanych 44,1% stanowili dziennikarze, 28,4% media, a 13,7% organizacje pozarządowe⁶¹. Największą liczbę pozwów SLAPP odnotowano we Włoszech (stanowiły 25,5% wszystkich tego typu pozwów), Hiszpanii (17%) i Grecji (12,8%), natomiast pozwy SLAPP w Polsce stanowiły 4,3%⁶². Zdecydowana większość pozwów (74,5%) oparta była na roszczeniach prawa cywilnego dotyczących zniesławienia⁶³.

W raporcie zidentyfikowano pięć taktyk stosowanych przez powodów: wnoszenie wielu pozwów, kierowanie pozwów w stronę wielu podmiotów (pозwanych) – 44,7%, branie na cel osoby indywidualne (74,5% przypadków), dochodzenie odszkodowań w znacznie zawyżonej kwocie oraz powoływanie się na zaistnienie szkód moralnych⁶⁴. Pozwani w uzasadnieniu roszczeń najczęściej powołują się na przepisy dotyczące:

47 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 7.

48 S. Coughtrie, *Unsafe for Scrutiny: Examining pressures faced by journalists uncovering financial crime and corruption around the world*, 2020, s. 3, <https://fpc.org.uk/publications/unsafe-for-scrutiny/> (dostęp: 19.12.2024 r.).

49 S. Coughtrie, *Unsafe...*, s. 3.

50 [1997] EWHC QB 366.

51 Wyrok ETPC z 15.02.2005 r., 68416/01, Steel i Morris przeciwko Wielkiej Brytanii, HUDOC.

52 Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

53 The Foreign Policy Centre, 'London Calling'..., s. 28.

54 K. Shubber, A. Barker, H. Foy, M. Seddon, *Russian billionaires file lawsuits over book on Putin's rise*, 2021, <https://www.ft.com/content/a355a200-4b90-4d73-b193-b73650ab8b77> (dostęp: 19.12.2024 r.).

55 K. Shubber, A. Barker, H. Foy, M. Seddon, *Russian...*

56 P. Milewska, *SLAPPs, Daphne's Law, and the Future of Journalism*, *Verfassungsblog*, 15.04.2023 r., <https://verfassungsblog.de/slapps-daphnes-law-and-the-future-of-journalism/> (dostęp: 19.12.2024 r.).

57 Por. <https://www.the-case.eu/latest/the-european-slapp-contest-2022/> (dostęp: 28.09.2024 r.).

58 A. Perrone, *A slap in the face: Meet the Italian journalist who has had to fight over 126 lawsuits all aimed at silencing her*, „Index on Censorship” 2020/1, s. 66.

59 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open SLAPP Cases in 2022 and 2023. The Incidence of Strategic Lawsuit Against Public Participation, and Regulatory Responses in the European Union*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_EN.pdf) (dostęp: 3.01.2025 r.).

60 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 8.

61 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 8.

62 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 8.

63 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 8.

64 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 9.

zniesławienia, ochrony prywatności, naruszeń praw autorskich i danych osobowych⁶⁵.

W sierpniu 2023 r. Koalicja przeciwko pozwom SLAPP w Europie (Coalition Against SLAPPs in Europe – CASE) opublikowała natomiast raport dotyczący danych z okresu 2010–2023, w którym identyfikowano wzrost liczby pozwów SLAPP z 570 w 2022 r. do 820 w 2023 r.⁶⁶

7. Motywy przyjęcia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed pozwami SLAPP

Komisja Europejska w trzecim motywie zalecenia 2021/1534⁶⁷ wskazała, że na terytorium Unii Europejskiej rośnie liczba groźb fizycznych, prawnych i stosowanych za pośrednictwem internetu oraz ataków o takim charakterze skierowanych przeciwko dziennikarzom i innym pracownikom sektora mediów. Przywołując atak terrorystyczny dokonany w 2015 r. we Francji na tygodnik Charlie Hebdo, podczas którego zginęło 12 osób, zabójstwo dziennikarki śledczej Daphne Caruany Galizii w 2017 r. na Malcie oraz Jána Kuciaka i jego narzeczonej Martiny Kušnírovej w 2018 r. na Słowacji, Komisja pokreśliła, że powyższe wydarzenia stanowią wyraźny sygnał do tego, aby zwiększyć ochronę dziennikarzy.

Na problem powództw SLAPP zwrócił również uwagę Parlament Europejski w rezolucji z 11.11.2021 r. w sprawie wzmocnienia demokracji oraz wolności i pluralizmu mediów w UE dotyczącej niewłaściwego wykorzystywania postępowań cywilnych i karnych do uciszania dziennikarzy, organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego⁶⁸. Wskazał, że „SLAPP stanowi uciążliwy i bezpośredni atak na możliwość korzystania z praw podstawowych i wolności mający na celu stłumienie różnorodności krytycznych myśli i opinii w sferze publicznej, w tym poprzez autocenzurę dziennikarską” (pkt 1). Ponadto powództwa te naruszają „prawo ofiar SLAPP do skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a tym samym zasadę praworządności” (pkt 8).

Problemowi powództw SLAPP poświęcone zostało również zalecenie Komisji Europejskiej z 27.04.2022 r.⁶⁹, w którym wskazano, że konieczne jest zapewnienie przez państwa członkowskie gwarancji proceduralnych dotyczących możliwości wczesnego umorzenia ewidentnie bezpodstawnych postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej oraz ustanowienie innych środków ochrony prawnej przed stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej, tj. zasądzania kosztów oraz możliwości nakładania skutecznych, proporcjonalnych

i odstraszących kar na stronę, która wszczęła stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej (pkt 3).

Natomiast 6.05.2024 r. weszła w życie dyrektywa 2024/1069 w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi. Państwa członkowskie UE zobowiązane są dokonać jej implementacji do 7.05.2026 r.

Jak podkreślono w preambule dyrektywy 2024/1069, prawo do wolności wypowiedzi jest prawem podstawowym, a dziennikarze odgrywają istotną rolę w ułatwianiu debaty publicznej oraz w przekazywaniu i otrzymywaniu informacji, opinii i idei. Powinni zatem móc działać skutecznie, bez poczucia strachu. Szczególne znaczenie ma działalność dziennikarzy śledczych i organizacji medialnych w kontekście ujawniania i zwalczania przestępczości zorganizowanej, nadużyć władzy, korupcji, naruszeń praw podstawowych. Praca ta, jak podkreślono w motywie 10 dyrektywy 2024/1069, wiąże się ze szczególnie wysokim ryzykiem, zatem niezbędne jest ustanowienie solidnego systemu gwarancji i ochrony, aby nie obawiali się oni sankcji za poszukiwanie prawdy i informowanie społeczeństwa. W związku z powyższym celem dyrektywy 2024/1069 jest „usunięcie przeszkód utrudniających prawidłowy przebieg postępowania cywilnego, a jednocześnie zapewnienie ochrony osobom fizycznym i prawnym, które angażują się w debatę publiczną w sprawach leżących w interesie publicznym, w tym dziennikarzom, wydawcom, organizacjom medialnym, sygnalistom i obrońcom praw człowieka, jak również organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, NGO, związkom zawodowym, artystom, naukowcom i nauczycielom akademickim, przed postępowaniami sądowymi, które są wszczynane przeciwko nim w celu powstrzymania ich od angażowania się w debatę publiczną” (motyw 6). Dyrektywa ustanawia normy minimalne, pozostawiając państwom członkowskim możliwość przyjmowania lub utrzymania w mocy przepisów korzystniejszych (motyw 21).

Dyrektywę 2024/1069, zgodnie z jej motywem 19, stosuje się do każdego rodzaju roszczenia lub powództwa o charakterze cywilnym lub handlowym mającego skutki transgraniczne i stanowiącego przedmiot postępowania cywilnego, niezależnie od rodzaju sądu lub trybunału. W przypadku gdy roszczenia cywilne są dochodzone w postępowaniu karnym, jej przepisy stosuje się, jeżeli rozpatrzenie tych roszczeń jest w całości uregulowane prawem cywilnym procesowym. Przy czym przepisy dyrektywy nie znajdują zastosowania do roszczeń wynikających z odpowiedzialności państwa za działania lub zaniechania przy wykonywaniu władzy publicznej (*acta iure imperii*) ani do roszczeń wobec urzędników działających w imieniu państwa, ani do odpowiedzialności za działania władz publicznych, w tym odpowiedzialności funkcjonariuszy publicznych (motyw 20).

8. Minimalne standardy ochrony wyznaczone w dyrektywie

Na gruncie art. 4 pkt 3 dyrektywy 2024/1069 stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej definiowane jest jako postępowanie sądowe, które nie zostało wszczęte w celu faktycznego dochodzenia lub wykonania prawa, ale którego głównym celem jest unieвозмоżliwienie, ograniczenie lub penalizacja debaty publicznej, w ramach którego wnoszone są bezzasadne roszczenia. Na taki cel wskazują na przykład: a) nieproporcjonalny, nadmierny

65 J. Borg-Barthet, F. Farrington, *Open...*, s. 13.

66 The Coalition Against SLAPPs in Europe, *SLAPPs: A threat to democracy continues to grow. A 2023 report update*, <https://www.the-case.eu/wp-content/uploads/2023/08/20230703-CASE-UPDATE-REPORT-2023-1.pdf> (dostęp: 19.12.2024 r.).

67 Zalecenie Komisji (UE) 2021/1534 z 16.09.2021 r. w sprawie zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa dziennikarzom i innym pracownikom sektora mediów oraz wzmocnienia ich pozycji w Unii Europejskiej, C/2021/6650 (Dz.Urz. UE L 331, s. 8).

68 Dz.Urz. UE C 205, s. 2.

69 Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z 27.04.2022 r. w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”) (Dz.Urz. UE L 138, s. 30).

lub nieuzasadniony charakter roszczenia lub jego części, w tym zawyżona wartość przedmiotu sporu; b) fakt wszczęcia przez powoda lub strony powiązane wielu postępowań w związku z podobnymi sprawami; c) zastraszanie, nękanie lub groźby ze strony powoda lub przedstawicieli powoda przed rozpoczęciem lub w toku postępowania, jak również podobne zachowanie powoda w podobnych lub równoległych sprawach; d) stosowanie w złej wierze taktyk procesowych, takich jak opóźnianie postępowania, oszukańczy lub stanowiący nadużycie wybór sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. *forum-shopping*) lub cofnięcie pozwu – jeśli jest działaniem w złej wierze – na późniejszym etapie postępowania. Natomiast za debatę publiczną art. 4 pkt 1 dyrektywy 2024/1069 uznaje składanie oświadczeń lub podejmowanie działań przez osobę fizyczną lub prawną w ramach wykonywania prawa do wolności wypowiedzi i informacji, wolności sztuki i nauki lub wolności zgromadzania się i stowarzyszania się, w związku ze sprawą leżącą w interesie publicznym, a także działania przygotowawcze, wspierające lub wspomagające bezpośrednio związane z takimi oświadczeniami lub działaniami.

Dyrektywa wskazuje minimalne standardy ochrony, które mają przysługiwać pozwany na gruncie pozwów SLAPP. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 2024/1069 są nimi: a) możliwość złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia przez powoda na pokrycie szacunkowych kosztów postępowania (które mogą obejmować poniesione przez pozwanego koszty zastępstwa procesowego) oraz – jeżeli prawo krajowe tak stanowi – szkód; b) oddalenie na wczesnym etapie oczywiście bezzasadnego roszczenia oraz c) zastosowanie innych środków ochrony prawnej wskazanych w dyrektywie, tj. obciążenie powoda wszystkimi rodzajami kosztów postępowania, które mogą zostać przyznane na podstawie prawa krajowego (w tym pełnymi kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez pozwanego, chyba że koszty takie są nadmierne) oraz nałożenie na stronę, która wszczęła postępowanie, kary lub innych środków (w tym wypłaty rekompensaty za poniesione szkody lub opublikowanie orzeczenia sądowego, jeżeli środki takie są przewidziane w prawie krajowym). Ponadto państwa członkowskie mogą postanowić, że sąd rozpoznający sprawę może stosować z urzędu środki dotyczące powyższych gwarancji proceduralnych (art. 6 ust. 2 dyrektywy 2024/1069).

Co więcej, art. 7 ust. 1 dyrektywy 2024/1069 nakłada obowiązek zapewnienia, że wnioski składane zgodnie z art. 6 ust. 1 lit. a i b będą rozpatrywane w trybie przyspieszonym (zgodnie z prawem krajowym, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, prawa do skutecznego środka ochrony prawnej i prawa dostępu do bezstronnego sądu), a wnioski, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit. c, również – jeśli to możliwe zgodnie z prawem krajowym, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, prawa do skutecznego środka ochrony prawnej i prawa dostępu do bezstronnego sądu (art. 7 ust. 2). Niemniej należy wskazać, że jednocześnie państwa członkowskie muszą zapewnić, aby od orzeczenia o oddaleniu na wczesnym etapie roszczenia przysługiwał środek odwoławczy (art. 13 dyrektywy 2024/1069).

9. Konieczność wprowadzenia nowych przepisów dotyczących pozwów SLAPP czy też zmiany art. 191¹ k.p.c.

W Kodeksie postępowania cywilnego od 2019 r. w art. 191¹ uregulowana jest instytucja powództwa oczywiście

bezzasadnego. Jak wskazano w uzasadnieniu nowelizacji, na podstawie której wprowadzony został powyższy przepis: „Za pozew oczywiście bezzasadny należy uważać taki, którego treść pozwala przewidywać, że w żadnym wypadku nie ma on szans uwzględnienia [...]. W tym zakresie mieści się również pozew pozorny, przez którego wytoczenie strona nie zmierza do uzyskania sądowego rozstrzygnięcia o jej prawach lub obowiązkach, lecz do innego celu, zamaskowanego wykorzystaniem instytucji prawnoprocesowych. [...] Tak więc pismo takie, mimo że ma pozór powództwa, w ogóle nie powinno podlegać rozpoznaniu”⁷⁰.

Polskie sądy oczywiście bezzasadność powództwa definiują jako „niebudzącą jakichkolwiek wątpliwości co do tego, że roszczenie, z którym występuje powód, nie zasługuje na udzielenie mu ochrony prawnej, a wniosek taki nasuwa się niezwłocznie po zaznajomieniu się z roszczeniem oraz jego podstawą faktyczną i prawną”⁷¹. Ponadto powyższa bezzasadność „nie powinna budzić wątpliwości nie tylko prawnika, ale także każdego rozsądnego uczestnika obrotu prawnego”⁷². Pojawiają się również węższe sposoby rozumienia oczywiście bezzasadności, na gruncie których „oddalenie powództwa jako oczywiście bezzasadnego byłoby dopuszczalne tylko wówczas, gdyby powód sformułował żądanie nieznanne prawu albo w świetle przepisów prawa materialnego niedopuszczalne”⁷³. O ile w przypadku pierwszych dwóch stanowisk polskich sądów pozwy SLAPP mieszczą się w kategorii powództw oczywiście bezzasadnych, o tyle ostatnie, wąskie rozumienie oczywiście bezzasadności nie obejmuje swym zakresem tego typu pozwów.

Jak wskazuje M. Jędrzejewska, „roszczenie może być oczywiście bezzasadne zarówno z przyczyn faktycznych (gdy wnioski wysnute przez stronę z powołanych przez nią okoliczności faktycznych są rażąco sprzeczne z zasadami logiki), jak i z przyczyn prawnych, gdy każdy prawnik bez głębszej analizy, z góry może ocenić, że roszczenie nie może być uwzględnione (np. z powodu oczywiście braku dopuszczalności drogi sądowej)”⁷⁴. Natomiast O.M. Piaskowska podkreśla, że z oczywiście bezzasadnością powództwa możemy mieć do czynienia jedynie w sytuacji, w której zgłoszone przez powoda żądanie nie może uzyskać ochrony prawnej ze względu na treść obowiązujących przepisów prawa, które takiej ochrony nie przewidują⁷⁵. Z kolei M. Manowska wskazuje, że oczywiście bezzasadność powództwa musi wynikać z samej treści pozwu, przy ewentualnym uwzględnieniu faktów powszechnie znanych i faktów znanych sądowi z urzędu⁷⁶.

Ustawodawca nie zdefiniował na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego pojęcia oczywiście bezzasadności powództwa. Niemniej na podstawie wyżej przytoczonych podglądów przedstawicieli doktryny oraz orzecznictwa sądów

70 Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, s. 36.

71 Wyrok SA w Białymstoku z 19.10.2021 r., I ACa 888/21, LEX nr 3262378.

72 Wyrok SA w Łodzi z 30.10.2020 r., I ACa 1050/20, LEX nr 3108148.

73 Wyrok SA w Katowicach z 12.04.2021 r., I ACa 89/21, LEX nr 3199645.

74 M. Jędrzejewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające*, t. 2, red. T. Erciński, Warszawa 2007, s. 589.

75 O.M. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–505³⁹, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2024, art. 191¹.

76 M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–477¹⁶, red. M. Manowska, LEX 2022, art. 191¹.

polskich należałoby wskazać, że pozwy SLAPP bez wątpienia stanowią rodzaj powództwa oczywiście bezzasadnego, gdyż ich celem jest zainicjowanie postępowania sądowego nie w celu faktycznego dochodzenia lub wykonania prawa, lecz uniemożliwienia lub ograniczenia debaty publicznej, częstokroć przy powoływaniu się na całkowicie bezzasadne roszczenia.

W kontekście pozwów SLAPP należy wskazać, że w polskiej literaturze przedmiotu panuje zróżnicowane podejście w kwestii wyboru między art. 4¹ k.p.c. i art. 5 k.c. w sytuacjach, których powód nie zmierza do uzyskania ochrony prawnej i chce osiągnąć inne cele, np. dokuczenie przeciwnikowi procesowemu. W doktrynie przyjmuje się, że ta sama czynność nie może stanowić jednocześnie nadużycia prawa (art. 5 k.c.) i nadużycia prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.). Jest to szczególnie problematyczne, biorąc pod uwagę, że przyjęcie jednej albo drugiej kwalifikacji będzie wywoływało na gruncie procesowym inne skutki. W pierwszym przypadku (art. 5 k.c.) będzie istniała możliwość oddalenia pozwu, natomiast w drugim (art. 4¹ k.p.c.) zastosowania sankcji przewidzianych w art. 226² § 2 k.p.c., co nie wyklucza możliwości oddalenia pozwu jako oczywiście bezzasadnego. Jak wskazuje Z. Nowicka, konieczność wyboru między zastosowaniem art. 5 k.c. i art. 4¹ k.p.c. skutkuje niższym niż przewidziany przez dyrektywę poziomem ochrony⁷⁷.

Niemniej w odniesieniu do powództwa oczywiście bezzasadnego z art. 191¹ k.p.c. należy opowiedzieć się za wskazaniem, że nie mamy tu do czynienia z nadużyciem prawa podmiotowego (art. 5 k.c.), lecz z nadużyciem prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.)⁷⁸, gdyż – jak podkreśla Ł. Błaszczak – wytoczenie powództwa stanowi czynność procesową inicjującą postępowanie, zatem „prawo do inicjowania postępowania sądowego, w tym prawo do powództwa, powinno być przedmiotem oceny z uwagi na kwestię nadużycia prawa procesowego, a nie nadużycia prawa podmiotowego”⁷⁹.

Oczywiste jest, że nie każde oddalenie powództwa jako oczywiście bezzasadnego należy automatycznie wiązać z nadużyciem prawa procesowego, gdyż decydującą rolę odgrywają tutaj intencje strony powodowej i ustalenie, czy powód wykorzystuje powództwo w innym celu niż uzyskanie rozstrzygnięcia o roszczeniu, które obiektywnie jest w sposób oczywisty nieuzasadnione⁸⁰. Natomiast pod uwagę należy brać rzeczywisty cel strony, o którym świadczy przewidywany wynik podejmowanej przez nią czynności, w danych okolicznościach zarówno prawnych, jak i faktycznych, a nie cel, który strona ta deklaruje⁸¹.

77 Z. Nowicka, *Instrumenty...*, s. 76–92.

78 Tak m.in. Ł. Błaszczak, *Powództwo oczywiście bezzasadne. Art. 191¹ k.p.c.*, Warszawa 2021, s. 121–125; J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–729*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017, art. 41; P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012, art. 41; A. Kościółek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2019, art. 41; B. Czech [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, art. 191¹; A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 55; M. Malczyk, *Wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu* [w:] *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, s. 165.

79 Ł. Błaszczak, *Powództwo...*, s. 116.

80 Ł. Błaszczak, *Powództwo...*, s. 117–118.

81 Por. Ł. Błaszczak, *Nadużycie prawa procesowego w postępowaniu arbitrażowym*, Warszawa 2018, s. 19; M. Malczyk, *Wniosek...*, s. 165.

Powód sam bowiem nie przyzna wprost, że celem wniesionego powództwa nie jest uzyskanie ochrony prawnej.

Jednakże w przypadku powództw SLAPP działanie powoda jest w każdym przypadku intencjonalne i zamierzone. Ten typ pozwów stanowi z istoty swej naruszenie prawa procesowego, gdyż powód z przysługującego mu uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania czyni użytek niezgodny z celem, dla którego je ustanowiono. Kieruje się on bowiem nie chęcią uzyskania ochrony przysługujących mu praw, ale motywami pozaprawnymi, tj. pragnieniem uniemożliwienia lub ograniczenia debaty publicznej w kwestiach leżących w interesie publicznym, w związku z ujawnianymi na jego temat informacjami, które stawiają go w złym świetle, a których ujawnianie nie jest nielegalne. Jest to zatem niewątpliwie korzystanie z przepisów procesowych w sposób sprzeczny z ich przeznaczeniem lub ekonomią procesową⁸².

Podobnie orzekł w 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, wskazując, że na gruncie prawa polskiego możliwe jest zaadaptowanie konstrukcji pozwów SLAPP w związku z przepisami o nadużyciu prawa procesowego⁸³. Podkreślił jednocześnie, że swoboda wypowiedzi nie jest niczym ograniczona, a przy wyznaczaniu jej granic powinno się brać pod uwagę słuszne interesy innych osób, takie jak chociażby prywatność czy godność, i dokonywać ważenia określonych wartości i interesów⁸⁴. Wskazał ponadto, że ochronie nie podlegają sądy (opinie) będące twierdzeniami o nieprawdziwych faktach⁸⁵.

W świetle powyższych rozważań kolejnym istotnym elementem jest analiza rozwiązań przyjętych w obecnie obowiązujących przepisach Kodeksu postępowania cywilnego w kontekście minimalnych standardów ochrony mającej przysługiwać pozwanym na gruncie pozwów SLAPP wyznaczonych w dyrektywie 2024/1069. Z racji że powództwo SLAPP kwalifikuje się jako powództwo oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 191¹ k.p.c., spełniony jest wymóg umożliwienia jego oddalenia na wczesnym etapie (o którym mowa w art. 6 ust. 1 lit. b dyrektywy 2024/1069).

Ponadto możliwość oddalenia tego typu powództwa na posiedzeniu niejawnym i niedoręczanie pozwu osobie wskazanej jako pozwany oraz nierozpoznawanie wniosków złożonych wraz z pozwem (które przewiduje art. 191¹ § 3 k.p.c.), można postrzegać jako swego rodzaju „tryb przyspieszony”, o którym mowa w art. 7 dyrektywy 2024/1069. Od wydanego na podstawie art. 191¹ k.p.c. orzeczenia powodowi przysługuje środek odwoławczy, o czym jest informowany, gdyż zgodnie z art. 191¹ § 4 k.p.c. przedmiotowy wyrok z uzasadnieniem sąd z urzędu doręcza powodowi z pouczeniem o sposobie i terminie wniesienia środka zaskarżenia. Powyższy przepis spełnia zatem wymóg wskazany w art. 6 ust. 2 dyrektywy 2024/1069.

SLAPP stanowi jednocześnie nadużycie prawa procesowego, więc zgodnie z art. 226² § 2 k.p.c. sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie może m.in. stronę nadużywającą skazać na grzywnę, zobowiązać do zwrotu kosztów w całości,

82 K. Flaga-Gieruszyńska, *Zastój procesu cywilnego jako skutek niewłaściwego postępowania stron* [w:] *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, red. A. Jakubecki, J.A. Strzępka, Warszawa 2010, s. 163.

83 Wyrok SO w Warszawie z 12.07.2022 r., XXII GW 155/22, LEX nr 3613852.

84 Wyrok SO w Warszawie z 12.07.2022 r., XXII GW 155/22.

85 Wyrok SO w Warszawie z 12.07.2022 r., XXII GW 155/22.

czy też na wniosek strony przeciwnej przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego tym nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy (nie więcej niż dwukrotnie). Powyższe sankcje są zatem zgodne ze standardami ochrony ustanowionymi w art. 6 ust. 1 lit. c dyrektywy 2024/1069.

Jednakże dlatego że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego zawierają zamknięty katalog spraw, do których organizacje pozarządowe mogą przystąpić (art. 61 § 2) lub przedstawić stanowisko – istotny dla sprawy pogląd (art. 63) i katalog ten nie obejmuje spraw dotyczących wolności wypowiedzi, obecnie obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie spełniają w tym zakresie wymogów określonych w art. 9 dyrektywy 2024/1069, zgodnie z którym sąd powinien mieć możliwość zezwolenia stowarzyszeniom, organizacjom, związkom zawodowym i innym podmiotom, które mają, zgodnie z kryteriami określonymi w ich prawie krajowym, uzasadniony interes w ochronie lub propagowaniu praw osób zaangażowanych w debatę publiczną, możliwość udzielania wsparcia pozwanemu, za jego zgodą, lub możliwość przekazywania informacji w ramach tego postępowania.

10. Podsumowanie

Nieodpowiednie ukształtowanie prawa procesowego stanowi jedną z przeszkód na drodze zwalczania powództw SLAPP i działa na niekorzyść pozwanych w tego typu sprawach, natomiast przepisy w zakresie przeciwdziałania powództwom SLAPP powinny obejmować m.in. jednoznaczne przepisy prawa procesowego, ograniczenia czasowe dla rozpoznawania tego typu pozwów lub możliwość zawieszenia postępowania rozpoznawczego, a także podstawę prawną dla odzyskiwania kosztów postępowania sądowego⁸⁶. W związku z powyższym w kontekście implementacji dyrektywy 2024/1069 w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną przed pozwami SLAPP, należy wskazać, że pozwy te bez wątpienia stanowią jednocześnie rodzaj powództwa oczywiście bezzasadnego, o którym mowa w art. 191¹ k.p.c., jak też spełniają przesłanki, aby kwalifikować je jako nadużycie prawa procesowego, o którym mowa w art. 4¹ k.p.c., a którego sankcje normuje art. 226² § 2 k.p.c. Intencją powoda jest bowiem zainicjowanie postępowania sądowego nie w celu uzyskania faktycznej ochrony prawnej, ale uniemożliwienia lub ograniczenia debaty publicznej. Każdorazowo wniesienie takiego powództwa stanowi intencjonalne i zamierzone działanie strony powodowej, która tym samym z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania czyni użytek niezgodny z celem, dla którego je ustanowiono. Niemniej należy wskazać, że w pewnych aspektach przepisy Kodeksu postępowania cywilnego wymagają dostosowania do minimalnych standardów ochrony wyznaczonych w dyrektywie 2024/1069, w szczególności w zakresie uczestnictwa organizacji pozarządowych.

86 J. Safstrom, *Time to SLAPP Back: Advocating Against the Adverse Civil Liberties Implications of Litigation that Undermines Public Participation*, „LSU Law Journal for Social Justice & Policy” 2023/3, s. 159 i 174.

Abstract

Ewelina Tomczyk

The author is a PhD Student at the Department of Civil Procedure, Faculty of Law, Administration and Economics, University of Wrocław, Poland (ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2233-080X>).

Legal Regulations on Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) as a New Instrument giving Legal Protection in Civil Proceedings

Keywords: SLAPP, civil proceedings, manifestly unfounded lawsuit, abuse of procedural rules

The parties to civil proceedings are required to act in an honest, loyal and fair manner towards both the other party and the court. Nevertheless, over the past few years, so-called SLAPPs (strategic lawsuits against public participation) started to appear in Europe. These are strategic lawsuits aimed at silencing public debate, fundamentally contradicting the core values and principles of civil procedure. They serve as a tool for achieving improper, entirely extrajudicial goals. In Poland, they usually take the form of lawsuits aimed at protecting personal interests (Articles 23 and 24 of the Civil Code) and indictments for defamation (Article 212 of the Penal Code) or insult (Article 216 of the Penal Code). In response to this phenomenon, in April 2024, the European Parliament and the Council adopted Directive 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings. The aim of this article is to analyse the concept and types of SLAPPs, the scale of their occurrence, as well as (for the purposes of comparison) anti-SLAPP laws in the United States and the United Kingdom, and finally to assess the extent to which the applicable provisions of the Polish Code of Civil Procedure ensure the minimum standard of protection required by the Directive and, consequently, whether amendments are necessary and, if so, to what extent.

Bibliografia/References

- Beder S., *SLAPPs – strategic lawsuits against public participation: coming to a controversy near you*, „Current Affairs Bulletin” 1995/3.
- Błaszczak Ł., *Nadużycie prawa procesowego w postępowaniu arbitrażowym*, Warszawa 2018.
- Błaszczak Ł., *Powództwo oczywiście bezzasadne. Art. 191¹ k.p.c.*, Warszawa 2021.
- Bodio J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–729*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017.
- Bodnar A., Gliszczyńska-Grabias A., *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 2023/4.
- Borg-Barthet J., Farrington F., *Open SLAPP Cases in 2022 and 2023. The Incidence of Strategic Lawsuit Against Public Participation, and Regulatory Responses in the European Union*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_EN.pdf) (dostęp: 3.01.2025 r.).
- Canan P., Pring G.W., *Strategic Lawsuits against Public Participation*, „Social Problems” 1988/5.
- Clark M., Grech A., *Journalists under Pressure: Unwarranted Interference, Fear and Self-Censorship in Europe*, Brussels 2017.

- Coughtrie S., *Unsafe for Scrutiny: Examining pressures faced by journalists uncovering financial crime and corruption around the world*, 2020, <https://fpc.org.uk/publications/unsafe-for-scrutiny/> (dostęp: 19.12.2024 r.).
- Czech B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, Komentarz. Art. 1–205, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.
- Farrington F., Zabrocka M., *Punishment by Process: The Development of Anti-SLAPP legislation in the European Union*, „ERA Forum” 2023/4.
- Fierens M., Le Cam F., Domingo D., Benazzo S., *SLAPPs against journalists in Europe: Exploring the role of self-regulatory bodies*, „European Journal of Communication” 2024/2.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Zastój procesu cywilnego jako skutek niewłaściwego postępowania stron* [w:] *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, red. A. Jakubecki, J.A. Strzępka, Warszawa 2010.
- Greenberg D., Keating D., Knowles-Gardner H., *Anti-SLAPP Statutes: A Report Card. 50 state survey. October 2023*, <https://www.ifs.org/wp-content/uploads/2023/10/2023-Anti-SLAPP-Report-Card.pdf> (dostęp: 19.12.2024 r.).
- Hanna M., *SLAPPs: What Are They? And How Should Defamation Law Be Reformed to Address Them?*, „Journal of Media Law” 2024.
- Hilson C.J., *Environmental SLAPPs in the UK: threat or opportunity?*, „Environmental Politics” 2016/2.
- Jędrzejewska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające*, t. 2, red. T. Ereciński, Warszawa 2007.
- Kerševan T., Poler M., *Silencing journalists in matters of public interest: Journalists and editors assessments of the impact of SLAPPs on journalism*, „Journalism” 2023.
- Kościółek A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2019.
- Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- Malczyk M., *Wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu* [w:] *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020.
- Manowska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–477¹⁶, red. M. Manowska, LEX 2022.
- Milewska P., *SLAPPs, Daphne’s Law, and the Future of Journalism*, *Verfassungsblog*, 15.04.2023 r., <https://verfassungsblog.de/slapps-daphnes-law-and-the-future-of-journalism/> (dostęp: 19.12.2024 r.).
- Nowicka Z., *Instrumenty ochrony przeciwko SLAPP-om w polskim postępowaniu cywilnym (analiza zagadnienia na tle projektowanych regulacji EU)*, „Państwo i Prawo” 2024/1.
- Papadopoulou L., Maniou T.A., *„SLAPPed” and censored? Legal threats and challenges to press freedom and investigative reporting*, „Journalism” 2024.
- Perrone A., *A slap in the face: Meet the Italian journalist who has had to fight over 126 lawsuits all aimed at silencing her*, „Index on Censorship” 2020/1.
- Piaskowska O.M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–505³⁹, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2024.
- Pringe G.W., *Intimidation Suits against Citizens: A Risk for Public Policy Advocates*, „National Law Journal” 1985/7.
- Safstrom J., *Time to SLAPP Back: Advocating Against the Adverse Civil Liberties Implications of Litigation that Undermines Public Participation*, „LSU Law Journal for Social Justice & Policy” 2023/3.
- Shapiro P., *SLAPPs: Intent or Content? Anti-SLAPP Legislation Goes International*, „Review of European Community & International Environmental Law” 2010/1.
- Sheldrick B., *Blocking public participation: the use of strategic litigation to silence political expression*, Waterloo 2014.
- Shubber K., Barker A., Foy H., Seddon M., *Russian billionaires file lawsuits over book on Putin’s rise*, 2021, <https://www.ft.com/content/a355a200-4b90-4d73-b193-b73650ab8b77> (dostęp: 19.12.2024 r.).
- Telenga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012.
- van Erp J., van der Linden T., *Silencing Those Who Speak Up against Corporate Power: Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs) in Europe* [w:] *European White-Collar Crime: Exploring the Nature of European Realities*, red. N. Lord, É. Inzelt, W. Huisman, R. Faria, Bristol 2021.
- Weitz K., *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020/1.

REKLAMA

Twój zaufany Partner w ochronie sygnalistów

Wolters Kluwer

Sygnanet

Sygnalista LEX Compliance

To połączenie, w jednej ofercie, eksperckiej wiedzy prawnej marki LEX z bezpiecznym systemem zgłaszania naruszeń Sygnanet.

www.LEX.pl/sygnalista